

שיטת האלקטורים הייחודית צמחה מתוך חילוקי דעות בין האבות המייסדים של האומה האמריקאית: היו בהם מי שחשבו שהנשיא צריך להיבחר בידי הקונגרס, בעוד שאחרים טענו כי עליו להיבחר באופן ישיר על-ידי הציבור. הפשרה שנבחרה: שיטה שתהיה למעשה סוג של איזון בין שתי ההשקפות הללו. שיטת האלקטורים אמנם העניקה לאזרחים השפעה ניכרת על בחירת הנשיא, אך הוסיפה את מה שהאליטה הפוליטית של סוף המאה ה-18 ראתה בתור מנגנון תיקון, למקרים שבהם העם הצביע בצורה "רעה".

אז איך זה עובד? 538 האלקטורים מצביעים כל אחד למועמד או המועמדת שזכו במירב הקולות במדינה שאותה הוא מייצג. אמנם בחלק מהמדינות האלקטורים אינם מחוייבים באופן רשמי להצביע בהתאם להכרעת הבוחרים במדינתם, אבל זה הנוהג המחייב.

מקרים שבהם אלקטור הצביע בניגוד להכרעת הבוחרים במדינתו הם נדירים, וגם כאשר התרחשו – מעולם לא היטו את הכף באופן ששינה את זהות הנשיא הנבחר. בפועל, אם כך, האלקטורים הם רק "שליחים", ואין להם שיקול דעת של ממש.

מי מנצח בכל מדינה?

העקרון העומד בשיטת הבחירות לנשיאות הוא עקרון רובי הידוע בכינוי "המנצח לוקח הכול" (winner takes all): המועמד שקיבל את מספר הקולות הרב ביותר מקרב המצביעים במדינה מסוימת "לוקח את כל הקופה", כלומר זוכה בתמיכת כל האלקטורים של אותה המדינה. המועמד לא צריך בהכרח לגרוף רוב מוחלט של קולות המצביעים (מעל 50%), וגם להפרש בין המועמדים אין כל משמעות. כך, למשל, טראמפ עשוי להביס את האריס במדינת יוטה ברוב של 70% מול 30%, ולנצח אותה ברוב זעום בלבד במדינת נבדה השכנה, אולם התוצאה המעשית תהיה זהה: כל 6 האלקטורים בכל אחת משתי המדינות יתמכו בטראמפ¹.

השיטה הייחודית מביאה לכך שזהות המנצח לא נקבעת על-ידי מספר הקולות הכולל שקיבל כל מועמד ברמה הארצית (מה שהאמריקאים מכנים popular vote), אלא על-ידי כמות האלקטורים שהמועמד צבר. מהבחינה הזאת, מספר הקסם הוא 270: מועמד שהצליח לגרוף 270 אלקטורים (50% מתוך 538 + 1), הוא המנצח.

לרוב, המועמד שנבחר לנשיאות הוא גם זה שזכה במספר הקולות הרב ביותר ברמה הארצית, אך ישנן מערכות בחירות שחרגו מכך. בשנת 2000, לדוגמה, קיבל המועמד הדמוקרטי אל גור כחצי מיליון קולות יותר מהמועמד הרפובליקני ג'ורג' וו. בוש, אך בוש נבחר לנשיאות משום שזכה ביותר אלקטורים. בבחירות 2016 זכה טראמפ ביותר אלקטורים ונבחר לנשיאות, למרות שהמועמדת הדמוקרטית הילרי קלינטון קיבלה כ-3 מיליון קולות יותר בסך הקולות הארצי (לוח 1).

¹ בשתי מדינות בלבד (מיין ונברסקה) נהוגה שיטה מעט שונה ויכול להיות מצב בו האלקטורים שלהן יתחלקו בין יותר ממועמד אחד.

לוח 1: תוצאות הבחירות לנשיאות, 2000-2020

שנה	המועמד הרפובליקני	המועמד.ת הדמוקרטי.ת
2020	דונלד טראמפ 46.8% מהקולות 232 אלקטורים	ג'ו ביידן 51.3% מהקולות 306 אלקטורים
2016	דונלד טראמפ 46.1% מהקולות 306 אלקטורים	הילארי קלינטון 48.2% מהקולות 232 אלקטורים
2012	מיט רומני 47.2% מהקולות 206 אלקטורים	ברק אובמה 51.1% מהקולות 332 אלקטורים
2008	ג'ון מקייין 45.7% מהקולות 173 אלקטורים	ברק אובמה 52.9% מהקולות 365 אלקטורים
2004	ג'ורג'י וו. בוש 50.7% מהקולות 286 אלקטורים	ג'ון קרי 48.3% מהקולות 251 אלקטורים
2000	ג'ורג'י וו. בוש 47.9% מהקולות 271 אלקטורים	אל גור 48.4% מהקולות 266 אלקטורים

המדינות "המתנדדות"

במרבית המדינות בארצות הברית זהות המנצח למעשה כבר ידועה מראש, בגלל ההרכב החברתי והדמוגרפי של כל מדינה. כך, במדינות ליברליות מובהקות (כמו ניו יורק, קליפורניה, מסצ'וסטס) ברור לגמרי שהמועמד הדמוקרטי יקבל את רוב הקולות ויזכה בכל האלקטורים שלהן. במדינות שמרניות מובהקות (כמו אלבמה, אוקלהומה, קנטאקי), ברור לגמרי שהמועמד הרפובליקני יקבל את רוב הקולות ויזכה בכל האלקטורים שלהן. כפי שאפשר לראות בלוח 2, במדינות הליברליות המובהקות הפער בין המועמדים גדול מאוד לטובת המועמד הדמוקרטי (מסומן בכחול בהיר), ולהיפך: במדינות השמרניות המובהקות, הפער בין המועמדים גדול מאוד לטובת המועמד הרפובליקני (מסומן באדום בהיר).

לוח 2: תוצאות בחירות 2020 במדינות אחדות

מסצ'וסטס	קליפורניה	ניו יורק	אוקלהומה	קנטאקי	אלבמה	מישיגן	נוואדה	צפון קרוליינה	פנסילוניה	וויסקונסין	אריזונה	ג'ורג'יה
32.1%	34.3%	37.7%	65.4%	62.1%	62%	47.8%	47.7%	49.9%	48.7%	48.8%	49.1%	49.2%
65.6%	63.5%	60.9%	32.3%	36.2%	36.6%	50.6%	50.1%	48.6%	49.9%	49.4%	49.4%	49.5%
33.5%	29.2%	23.2%	33.1%	25.9%	25.4%	2.8%	2.4%	1.3%	1.2%	0.6%	0.3%	0.3%
פער	ביידן	טראמפ										

אבל בחלק קטן מהמדינות מצב העניינים שקול. אלה נחשבות למדינות התחרותיות, מדינות מפתח, או מדינות "מתנדדות" (בארה"ב הן מכונות לעיתים *battleground states*), והן צפויות להכריע את הבחירות. בבחירות 2024 ישנן שבע מדינות כאלה: פנסילוניה, ג'ורג'יה, צפון קרוליינה, מישיגן, אריזונה, וויסקונסין ונבדה. אלה המדינות שממקדות אליהן את העניין: בהן נערכים מרבית הסקרים, בהן משקיעים הקמפיינים את מרבית המשאבים שלהם, ואליהן מופנית תשומת הלב התקשורתית.²

מצב העניינים הפעם הוא כזה, שהאריס זקוקה לניצחון בשלוש המדינות הצפוניות יותר (פנסילוניה, מישיגן, וויסקונסין) כדי להבטיח את ניצחונה. סקרי דעת הקהל האחרונים מראים על מירוץ צמוד ביותר במדינות הללו. טארמפ, לעומת זאת, צריך לנצח בארבע המדינות הדרומיות ובעוד מדינה אחת לפחות. מכיוון שהתוצאות צפויות להיות צמודות, יכול להיות מצב, כמו בבחירות הקודמות, שלא יהיה מנצח ברור ושזהותו תתברר רק לאחר שייספרו כל קולות האזרחים שהצביעו הצבעה מוקדמת.

הביקורת כלפי שיטת הבחירות

על אף ששיטת הבחירות האמריקאית היא מהוותיקות והיציבות בעולם הדמוקרטי, היא יוצרת לא מעט בעיות. ראשית, כפי שראינו, היא עלולה להביא לתוצאות שמעוותות את רצון הבוחר באופן משמעותי, כאשר המועמד שזכה ברוב הקולות הארציים לא נבחר, משום שלא זכה ברוב האלקטורים. מצבים אלו עלולים להקטין את הלגיטימיות הציבורית של השיטה, ואף ליצור תחושת ניכור בקרב מי שהצביעו למועמד שקיבל את רוב הקולות אך לא זכה בנשיאות.

כמו כן, ישנה ביקורת על כך שההתמקדות של המועמדים ושל התקשורת במספר מצומצם של מדינות "מתנדדות" מביאה לדחיקתן מסדר היום של מרבית המדינות הנחשבות ל"בטוחות". מסעות הבחירות של המועמדים לא מגיעים להרבה מן המדינות, וכך גם תשומת הלב התקשורתית ו"הכסף הגדול" המושקע בבחירות.

לא מפתיע, אם כן, שהשיטה מושכת אליה לעיתים קרובות ביקורת חריפה. מספר סקרי דעת קהל שנערכו בשנים האחרונות מצביעים על רוב מוצק שתומך בביטול שיטת האלקטורים והחלפתה בשיטה ישירה, שתקבע את זהות המנצח באופן ישיר על-פי קולות הבוחרים (*popular vote*). לחלופין, יש המציעים להשאיר את שיטת האלקטורים, אך לחלק אותם בכל מדינה ומדינה על-פי נוסחה יחסית. כך, למשל, אם טראמפ יזכה במדינת טקסס (40 אלקטורים) ב-60% מהקולות והאריס ב-40%, אזי 24 אלקטורים יתמכו בטרמפ ו-16 בהאריס. כאמור, לפי השיטה הנוכחית, יגרוף טראמפ את כל 40 האלקטורים.

על אף הרוב הקיים בציבור לביטול הקולג' האלקטורלי, ולמרות ארגונים אזרחיים הפועלים למען הרעיון, ההיתכנות לרפורמה אלקטורלית כזו נמוכה מאוד, נוכח החסמים הגבוהים לשינויים חוקתיים בארצות הברית. לפחות לעתיד הנראה לעין, תמשיך שיטת הקולג' האלקטורלי לשמש לבחירת נשיאי ארצות הברית.

² בעקבות תמורות חברתיות-דמוגרפיות זהותן של המדינות המתנדדות עשוי להשתנות במהלך השנים. למשל, בעבר הלא-רחוק פלורידה ואוהיו נחשבו למדינות תחרותיות.

כאמור, הבחירות הקרובות צפויות להיות צמודות מאוד, ואם כך – ייתכן שההכרזה על המנצח תתעכב עד לספירת הקול האחרון. בכל מקרה, הנשיא הנבחר (או הנשיאה הנבחרת) ייכנסו לתפקידם רק ב-20 בינואר 2025, עם השבעתם לתפקיד.

עד לבחירות 2020, נעשתה העברת השלטון באופן מסודר ומוסכם, אך לא כך היה בבחירות הקודמות, כאשר הנשיא היוצא טראמפ סירב לקבל את התוצאות וטען כי "גנבו את הבחירות" (דבר שהוא טוען עד היום). ביום שבו היו אמורים חברי הקונגרס לאשר את תוצאות הבחירות, נערכה בוושינגטון עצרת שבה נאם טראמפ וקרא לתומכיו לצעוד לקפיטול. רבים מתומכיו פרצו לבניין הקפיטול במטרה למנוע את אישור תוצאות הבחירות, והמהומות הובילו לפינוי חברי הקונגרס, לנזק רב לרכוש ולמותם של חמישה אנשים. אירועים אלה נחקרו באופן מעמיק על ידי ועדת חקירה בבית הנבחרים וכן על ידי הסנאט. במקביל, התקיימה גם חקירה מקיפה של הבולשת הפדרלית אמריקאית (FBI), במסגרתה נמצאו אשמים כמעט 900 אנשים במגוון עבירות.

קיים חשש שאם יפסיד טראמפ גם בבחירות הנוכחיות, הוא יסרב שוב להכיר בתוצאות, מה שיגרור שחזור של אירועי הקפיטול ואולי אך חמור מכך. אירועים כאלה מהווים סכנה משמעותית לדמוקרטיה האמריקאית וליציבות הפוליטית. הם גם עלולים לעודד אלימות פוליטית ולהגביר את הקיטוב בחברה האמריקאית, לפגוע באמון הציבור במוסדות הדמוקרטיים ולערער את הלגיטימיות של הליך הבחירות, העומד בליבה של המערכת הדמוקרטית.